

BRYGIDA KLEMENS

Politechnika Opolska

**PROBLEMATYKA ROZWOJU
OBSZARÓW WIEJSKICH W DOKUMENTACH
STRATEGICZNYCH W PERSPEKTYWIE 2020
(ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM WOJ. OPOLSKIEGO)**

Abstract: Rural Development in Strategic Documents for 2020 (with a Particular Focus on the Opole Province). The article is an attempt to describe a part of assumptions about rural areas development enumerated in the strategy *Europe 2020* and to indicate which of them are included in the *Opole Province Development Strategy 2020*.

Key words: *Europe 2020, Opole Province Development Strategy, rural areas.*

Wprowadzenie

W opracowaniu dokonano analizy porównawczej zapisów *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* z zapisami *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020* w kontekście wyzwań stojących przed wsparciem rozwoju obszarów wiejskich.

W związku z tym, że problematyką obszarów wiejskich zajmują się różne dyscypliny, m.in.: nauki rolnicze, geografia, socjologia, etnografia, ekonomia, podejście definicyjne w tym względzie jest niejednorodne. Mimo że rozróżnienie potoczne na miasto i wieś wydaje się nie nastroczać większych problemów, to jednak mnogość ujęć definicji może wprowadzać pewne problemy poznawcze [Bański 2012, s. 5-7]. Chcąc korzystać oraz porównywać dane statystyczne, najwygodniej jest przyjąć interpretację urzędów statystycznych. Zgodnie z Krajowym Rejestrem Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju za *obszary wiejskie* uznaje się gminy wiejskie i część wiejską gmin miejsko-wiejskich [*Obszary ...* 2011, s. 32].

Na rozwój obszarów wiejskich w woj. opolskim wpływ mają m.in. dokumenty strategiczne poziomu unijnego, krajowego i regionalnego. W *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020*, określono trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety, których realizacja

przewidziana została w perspektywie do 2020 [Komisja Europejska, *Europa 2020*, s. 11]:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

W każdym z tych priorytetów znaleźć można zapisy odnoszące się albo wprost do rozwoju obszarów wiejskich albo w sposób bardziej pośredni (zob. tab. 1, 2 i 3).

W ślad za zapisami strategii *Europa 2020*, główną misją rozwoju obszarów wiejskich stają się trzy cele, których realizacja ma się przyczynić do: poprawy konkurencyjności rolnictwa; zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi oraz do działań w dziedzinie klimatu; zrównoważonego rozwoju terytorialnego obszarów wiejskich [Komisja Europejska, *Krótki przewodnik...* 2011, s. 4]. Są to priorytety Programu rozwoju obszarów wiejskich (*PROW*) na lata 2014-2020.

Województwo opolskie nie posiada osobnej strategii rozwoju obszarów wiejskich, jednak kwestia ta jest istotnie wskazywana w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* [SRWO]. Nowy dokument strategiczny w perspektywie 2020 wskazuje cztery tematyczne wyzwania rozwojowe, odpowiadające potrzebom rozwoju regionu, ale również będące próbą sprostania wyzwaniom unijnym [*Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego* 2012, s. 80-82.]:

- przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo,
- konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką,
- atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku,
- zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu.

W ramach czwartego wyzwania w sposób szczególny rozwojowi obszarów wiejskich poświęcono cel strategiczny *Wielofunkcyjne obszary wiejskie* [*ibidem*, s. 118-120].

Wymienione w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* problemy powiązane są z obszarami wiejskimi, w niektórych przypadkach wręcz literalnie. Można jednak założyć, że wiele kwestii ogólnych, dotyczących całego obszaru województwa, jak np. demografia, poziom wykształcenia, problem niskiego poziomu przedsiębiorczości, można analizować również w kontekście opolskiej wsi.

1. Rozwój inteligentny

Zgodnie z zapisami strategii *Europa 2020*, pierwszym priorytetem jest rozwój inteligentny, który rozumiany jest jako „zwiększenie roli wiedzy i innowacji jako sił napędowych przyszłego rozwoju”. Komisja Europejska rekomenduje, aby w tym celu „podnieść jakość edukacji, poprawić wyniki działalności badawczej, wspierać trans-

fer innowacji i wiedzy w Unii” [Komisja Europejska, Europa 2020, s. 13.]. Działania te mają służyć zbudowaniu innowacyjnego, wykształconego i kreatywnego społeczeństwa, które będzie zdolne do generowania innowacji i wdrażania nowych technologii po to, aby działania te przeradzały się w nowe produkty i usługi.

Aby sprostać temu wyzwaniu wskazano trzy projekty przewodnie: „Unia Innowacji”, „Młodzież w drodze”, „Europejska agenda cyfrowa” (por. tab. 1).

Współcześnie, innowacje rozpatrywane są jako szansa osiągnięcia przewagi konkurencyjnej. W innowacyjnej i opartej na wiedzy gospodarce, decydenci strategiczni upatrują możliwości warunkujące rozwój obszaru. Słowa *innowacje* lub *innowacyjność* zdają się być panaceum na wszelkie problemy gospodarcze i społeczne.

Aby kreować efektywne innowacje, muszą być wydatkowane środki na działalność badawczo-rozwojową. Chodzi o to, aby środki te w najbliższej perspektywie, w większym stopniu pochodziły ze sfery prywatnej. Przedsiębiorcy inwestując środki pieniężne, oczekują relatywnie wysokich efektów. Takie sprzężenie może być bardzo korzystne dla gospodarki.

Z priorytetem strategii *Europa 2020* dot. innowacji i wydatków na działalność B+R korespondują następujące wyzwania rozwojowe: *Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką* oraz *Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku* [Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2012, s. 81-82 i 85].

W strategii *Europa 2020* zdecydowanie podkreśla się, aby innowacje wspierały środowisko przyrodnicze i służyły jego ochronie. W *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* zarówno kwestie wspierania innowacji, rozwoju potencjału sektora B+R, jak i wysokiej jakości środowiska przyrodniczego również są mocno podkreślane [s. 93-94, 107-109]. W celu strategicznym *Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka* wskazuje się na znaczenie budowy silnych ośrodków naukowo-badawczych przez inwestycje w kadry oraz tworzenie sprzyjających warunków do współpracy sektora B+R z biznesem i wspieranie powiązań kooperacyjnych w gospodarce. Natomiast cel strategiczny *Wysoka jakość środowiska* kładzie nacisk na zachowanie równowagi w działaniach na rzecz kształtowania systemu przyrodniczego i otoczenia społeczno-gospodarczego. Podkreślono znaczenie wprowadzenia nowoczesnych, innowacyjnych technologii wytwarzania energii, jak również kształtowanie systemu przyrodniczego i zachowania bioróżnorodności.

Analizując problem bezrobocia na obszarach wiejskich należy podkreślić, że ogółem w Polsce bezrobotni do 24 roku życia wywodzący się z obszarów wiejskich stanowią mniejszą grupę, niż bezrobotna młodzież z miast¹. Niestety, w woj. opolskim sytuacja ta przedstawia się odwrotnie: nieco ponad połowa bezrobotnych do 24 roku życia wywodzi się ze wsi² [Obszary... 2011, s. 106-107]. Okazuje się również, że ogólna stopa bezrobocia na obszarach wiejskich w woj. opolskim jest wyższa,

¹ Ogólna liczba bezrobotnych do 24 roku życia to 824 osoby, z czego ze wsi 401.

² Na 10,5 ogółem, 5,4 osoby z obszarów wiejskich.

Tabela 1

Działania oraz projekty przewodnie wskazane przez Komisję Europejską
w ramach priorytetu Rozwój inteligentny

Działanie w ramach priorytetu	Projekt przewodni w ramach priorytetu	Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie UE	Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie krajowym
Innowacje + wydatki na działalność badawczo-rozwojową	„Unia Innowacji”	„ukończyć tworzenie europejskiej przestrzeni badawczej” i skoncentrować się na takich kwestiach jak: „bezpieczeństwo energetyczne, zmiany klimatu, efektywne korzystanie z zasobów, przyjazne środowisku metody produkcji i gospodarowanie gruntami...”	
		„...zbudowanie biogospodarki do 2020”	
Kształcenie, szkolenie, uczenie się przez całe życie	„Młodzież w drodze”	„zbadać możliwości propagowania idei przedsiębiorczości z wykorzystaniem programów mobilności dla młodych specjalistów”	„zapewnić odpowiedni poziom inwestycji w systemach kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach (od przedszkolnego do wyższego)”
		„działać na rzecz oficjalnego uznania uczenia się nieformalnego i pozaformalnego”	„poprawić rezultaty procesu kształcenia...”
		„zainicjować opracowanie zasad ramowych dot. polityki zatrudnienia osób młodych, określających strategię na rzecz zmniejszenia bezrobocia wśród młodzieży”	„ułatwić młodzieży wchodzenie na rynek pracy poprzez zintegrowane działania obejmujące m.in. udzielanie informacji, doradztwo...”
Społeczeństwo cyfrowe: „...Europa pozostaje w tyle również pod względem szybkiego Internetu, co negatywnie wpływa na jej potencjał innowacyjny, również na obszarach wiejskich...”	„Europejska agenda cyfrowa”, „... oraz dostęp do Internetu o prędkości powyżej 100 Mb/s dla co najmniej 50% europejskich gospodarstw domowych	„propagować powszechny dostęp do Internetu i korzystanie z niego przez wszystkich obywateli europejskich, szczególnie przez działania na rzecz podnoszenia umiejętności informatycznych i dostępu do sieci”	„sporządzić strategie operacyjne dot. szybkiego Internetu i kierować środki publiczne (...) na obszary nie w pełni obsługiwane przez inwestorów prywatnych”
			„stworzyć ramy prawne służące koordynacji działań publicznych, aby obniżyć koszty procesu upowszechniania Internetu”
			„propagować stosowanie i korzystanie z nowoczesnych usług on-line (takich jak: e-administracja, e-zdrowie (...))”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Komisja Europejska, Komunikat... 2020, s. 13-16].

niż średnio w kraju³ [*ibidem*, s. 106-107.]. Problem ten jest złożony, a wśród jego przyczyn wymienić można m.in.: trudniejszy dostęp komunikacyjny do ośrodków subregionalnych, w których podaż pracy jest wyższa niż na wsiach; niewystarczające kwalifikacje zawodowe; tradycyjny wciąż jeszcze model rodziny (mąż pracuje, a żona wychowuje dzieci); migracje zagraniczne do pracy (zdarza się, że migranci rejestrują się w urzędach pracy, podczas gdy pracują za granicą); niska aktywność gospodarcza. Jednym z proponowanych działań może być pobudzanie przedsiębiorczości, zwłaszcza wśród osób młodych. Mogą temu służyć różne działania, od zajęć z podstaw przedsiębiorczości, przez praktyki i staże zawodowe, tworzenie firm typu *spin-off*, czy też wyjazdy studialne.

Problematyka uczenia się przez całe życie coraz częściej staje się przedmiotem debaty publicznej. Stwarza ona możliwość zaspokajania ambicji i potrzeb edukacyjnych oraz dostosowuje posiadaną wiedzę i umiejętności do potrzeb rynku pracy. W przypadku edukacji wyższej oferowane są liczne studia podyplomowe i kursy, np. kończące się nadaniem uprawnień do wykonywania zawodu⁴. Coraz szerzej dyskutowana jest kwestia edukacji pozaformalnej i nieformalnej. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego przygotowuje się do wprowadzenia uznawania efektów kształcenia się pozaformalnego i nieformalnego w edukacji wyższej. Będzie to skutkowało tym, że uznane przez uczelnie kompetencje, będą mogły zapewnić dostęp do kształcenia formalnego lub zwolnienie z części wymagań programowych [Urbanikowa 2010]. Oznacza to np., że kandydat na studia wyższe, który wykaże się zdobytymi na rynku pracy i wymaganymi na dany kierunek studiów kompetencjami, będzie mógł uzyskać w toku studiów zwolnienie z części przedmiotów. Ponieważ wielu mieszkańców obszarów wiejskich pracuje albo w sektorze rolnym albo poza nim (np. migracje „za pracą”) i zdobywa umiejętności praktyczne, propozycja Ministerstwa może stać się dla nich szansą na podwyższenie poziomu wykształcenia w krótszym czasie.

Z priorytetem strategii *Europa 2020* dot. kształcenia, szkolenia i uczenie się przez całe życie korespondują następujące wyzwania rozwojowe: *Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką* oraz *Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo* [Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego... 2012, s. 80-81].

Kwestie dotyczące konkurencyjnego i stabilnego rynku pracy uwypuklone zostały w pierwszym celu strategicznym *SRWO*, co podkreśla znaczenie tego zagadnienia dla harmonijnego rozwoju regionu opolskiego. Ponieważ zmiany, które dokonują się we współczesnej gospodarce powodują szybką dewaluację wiedzy, wymagana jest konieczność ciągłego jej uzupełniania. Powinno się to odbywać m.in. przez poprawę jakości kształcenia, dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, wspieranie kształcenia ustawicznego. W strategii europejskiej największy nacisk

³ Średnio w kraju na obszarach wiejskich w 2009 r.: 8,0%, w woj. opolskim: 9,8%.

⁴ Przykładem mogą być studia podyplomowe z zakresu przygotowywania certyfikatów energetycznych lub kursy pedagogiczne.

położony został na preferencje i ułatwienia wchodzenia na rynek ukierunkowane na młodzież. W regionie opolskim, który tradycyjnie jest regionem migracyjnym i boryka się z problemami demograficznymi⁵, zapisy pierwszego celu strategicznego w *SRWO* obejmują szersze spektrum: zarówno młodzież, jak również osoby w wieku 50+, długotrwale bezrobotnych, czy osoby nieposiadające kwalifikacji zawodowych. Efektem podjętych działań powinna być większa aktywność społeczeństwa, pobudzanie i wzmacnianie postaw przedsiębiorczych, zwiększenie miejsc pracy i redukcja zamierzeń migracyjnych.

Podkreśla się, że współcześnie sukces ekonomiczny uzależniony jest od poziomu nauki i edukacji oraz że istnieje ścisła zależność między kwalifikacjami ludności a poziomem rozwoju gospodarczego [Kamińska 2012, s. 109]. Ze względu na gorszą infrastrukturę techniczną i informatyczną na obszarach wiejskich, to właśnie mieszkańcy wsi w sposób szczególnie narażeni są na wykluczenie cyfrowe i gorszy dostęp do wiedzy i informacji.

Coraz więcej mieszkańców obszarów wiejskich podejmuje naukę w szkołach wyższych, głównie w regionie. Uczelnie zlokalizowane są w zdecydowanej większości na terenie miasta Opole, co dla mieszkańców obszarów oddalonych od centrum, a wręcz peryferyjnych, stanowi spore wyzwanie w zakresie komunikacji, finansów i życia społecznego. Wpływa to na to, że młodzież wybiera bliżej dla nich zlokalizowane ośrodki akademickie np. w Katowicach, czy we Wrocławiu. Wyjazd na studia często zmienia się w emigrację definitywną, co tylko pogłębia złą sytuację demograficzną województwa.

Aby móc efektywnie korzystać z narzędzi internetowych, wymagana jest odpowiednia infrastruktura. Z badań Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego dot. stref problemowych na obszarach wiejskich regionu wynika, że w opinii władz lokalnych dostęp do Internetu szerokopasmowego jest niski. Największym problemem jest niewystarczająca infrastruktura lub zły stan „ostatniej mili”, co uniemożliwia podłączenie do sieci wszystkich zainteresowanych [Klemens 2012].

Z priorytetem strategii *Europa 2020* dot. społeczeństwa cyfrowego korespondują wyzwania rozwojowe: *Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku* [Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego... 2012]. Cel strategiczny *Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna* wręcz bezpośrednio odnosi się do konieczności poprawy dostępu do szerokopasmowych sieci oraz rozwoju usług i systemów opartych na dostępie do Internetu. Podkreśla się, jak ważny jest dalszy rozwój społeczeństwa informacyjnego, który przeciwdziałać będzie społecznemu i gospodarczemu wykluczeniu. Aby to osiągnąć wymagane są inwestycje infrastrukturalne, poprawa bazy dydaktycznej i wyposażenia, wspieranie rozwoju e-usług i systemu ratownictwa medycznego.

⁵ Zgodnie z prognozami demograficznymi, przewiduje się, że trzon kapitału społecznego będą w najbliższym czasie kształtowały osoby w wieku 50+ [zob. *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego...* 2012, s. 87].

Mimo że w *SRWO* brak bezpośredniego nawiązania do rozwoju społeczeństwa cyfrowego na obszarach wiejskich, to jednak z dokumentów wynika, że powinno się wzmocnić wysiłki w tym zakresie, zwłaszcza na obszarach, które charakteryzują się niską dostępnością do szerokopasmowego Internetu.

2. Rozwój zrównoważony

Kolejnym priorytetem strategii *Europa 2020* jest *rozwój zrównoważony*, który rozumiany jest jako „budowanie zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów”, której celem jest czerpanie z nowych procesów i technologii, ze szczególnym uwzględnieniem technologii przyjaznych środowisku. Priorytet ten ugruntowuje znaczenie inteligentnych sieci opartych na technologiach ICT. Wszelkie działania mają służyć „wzmacnianiu przewag konkurencyjnych europejskiego biznesu, szczególnie sektora produkcji i MŚP” [*Europa 2020*, s. 16].

Aby sprostać temu wyzwaniu wskazano dwa projekty przewodnie: „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” oraz „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” (por tab. 2).

Szerokie grono ekspertów podkreśla, że polska wieś staje się coraz mniej rolnicza, co uwidacznia się w różnych aspektach jej życia [*Polska wieś 2013*, s. 9]. Coraz częściej mieszkańcy obszarów wiejskich poszukują pracy w branżach pozarolniczych, a zaledwie 1/3 utrzymuje się wyłącznie z rolnictwa. Zakłada się, że rozwój funkcji pozarolniczych jest jednym z najważniejszych czynników modernizacji wsi [Jasiulewicz 2012, s. 89-91]. Bardzo często wśród perspektywicznych rodzajów działalności wymienia się: agroturystykę, energię odnawialną, usługi.

W woj. opolskim znamienne jest to, że obszary wiejskie coraz chętniej zamieszkuje ludność nieautochtoniczna, pracująca w ośrodkach miejskich. Obszary wiejskie, zwłaszcza wokół większych miast regionu, stają się „sypialniami” dla ludności dojeżdżającej do pracy poza miejsce zamieszkania. Jest to szczególnie widoczne w strefie wokół Opolą, gdzie grunty wykorzystywane tradycyjnie pod uprawy są obecnie przekwalifikowywane na działki budowlane. Wzmożony ruch samochodowy negatywnie wpływa na jakość środowiska przyrodniczego, a rozbudowujące się osiedla znacznie zmniejszają rolnicze i rekreacyjne wykorzystanie terenu. Aby powstrzymać te negatywne tendencje, w *SRWO* wymienia się m.in. następujące działania: ograniczenie rozpraszania działalności inwestycyjnej przeciwdziałanie procesom rozpraszania zabudowy wiejskiej, wzmocnienie znaczenia walorów krajobrazowych [s. 119].

Na rozwój przestrzeni wiejskiej intensywnie wpływa siła oddziaływania ośrodków miejskich. Miarą powiązań gospodarczych między tymi obszarami są transakcje dokonywane przez podmioty gospodarujące, rozpatrywane w katego-

riach ilości, jakości i odległości⁶ [Heffner, Solga, 2006, s. 25]. Im częstsza jest wymiana dóbr i usług, tym gęstsza i lepszej jakości sieć powiązań gospodarczych. Ogólnie, obszary wiejskie charakteryzują się mniejszą bazą dochodową i bardziej rozproszonym osadnictwem, nie oznacza to jednak, że dostęp do gminnej infrastruktury powinien być gorszy niż w miastach [Skorwider, Garbowski 2012, s. 239]. Niestety, jakość infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich Opolszczyzny nie jest wysoka i odbiega od standardów miejskich. Biorąc pod uwagę chociażby kwestię wskaźnika udziału mieszkań wyposażonych w dostęp do instalacji wodociągowej, to przy średniej w Polsce dla obszarów wiejskich wynoszącej 88,0%, średnia dla obszarów wiejskich Opolszczyzny sięga 95,8% (w całym regionie 97,8%). Problemem jest niezadowolający stan techniczny, wiek i struktura materiałowia infrastruktury wodociągowej przesyłowej, jak również zbyt niska wydajność stacji uzdatniania wody. Problem ten częściej dotyka gmin wiejskich niż miejskich [Heffner, Klemens 2012].

W regionie opolskim zaobserwować można tendencję wzrostową w zakresie liczby funkcjonujących podmiotów gospodarczych, zwłaszcza w sektorze MŚP. Opolskie przedsiębiorstwa charakteryzują się wysoką rentownością i wysokim stopniem płynności finansowej [*Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej*, s. 11]. Współczynnik aktywności zawodowej na obszarach wiejskich regionu opolskiego odnotował w ostatnich latach zdecydowany wzrost: z 46,3% do 53,3%. Wciąż jednak jest niższy niż wskaźnik na obszarach wiejskich ogółem wynoszący 55,2% [*Obszary...* 2011, s. 106-107]. Wzrasta przedsiębiorczość na obszarach wiejskich Opolszczyzny, ale wciąż wiele można w tej dziedzinie poprawić.

Gospodarka woj. opolskiego charakteryzuje się zdywersyfikowaną strukturą z przeważającą rolą przemysłu, gdzie dominującą pozycję zajmują branże: spożywcza, energetyczna, chemiczna, surowców niemetalicznych (cement, wapno, gips), maszynowa i elektromaszynowa, metalowa i meblarska [Bębenek 2011, s. 245]. Ponadto, istotną rolę odgrywają usługi, budownictwo, energia odnawialna, turystyka (w tym agroturystyka).

Z priorytetem strategii *Europa 2020* dot. konkurencyjności korespondują wyzwania rozwojowe: *Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo* oraz *Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką*.

Zagadnienie konieczności podnoszenia poziomu konkurencyjności gospodarki odgrywa dużą rolę zarówno w wymiarze europejskim, krajowym, czy też regionalnym. W strategii *Europa 2020* poprawa konkurencyjności upatrywana jest w zwiększaniu wydajności, natomiast w *SRWO* w poziomie jej innowacyjności oraz w zwiększaniu efektywności działalności [*Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2012*, s. 93].

⁶ Czy ilość dotyczy dóbr generujących niewielkie, czy istotne dochody? Wpływ ma więc również wartość transakcji oraz dystans pokonywany przy każdej z nich. Mierząc te trzy wskaźniki można określić stopień lokalnej integracji układu.

Tabela 2

Działania oraz projekty przewodnie wskazane przez Komisję Europejską w ramach priorytetu *Rozwój zrównoważony*

Działanie w ramach priorytetu	Projekt przewodni w ramach priorytetu	Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie UE	Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie krajowym
<p>Działanie</p> <p>Konkurencyjność</p> <p>„UE prosperuje dzięki handlowi – eksportuje na cały świat i importuje zarówno surowce, jak i wyroby gotowe (...) Musimy stać się bardziej konkurencyjni (...) poprzez zwiększenie wydajności (...)</p>	<p>Projekt przewodni w ramach priorytetu</p> <p>„Polityka przemysłowa w erze globalizacji”:</p> <p>„... wsparcie przedsiębiorczości, wsparcie konkurencyjności europejskiego przemysłu podstawowego, sektora wytwórczego i sektora usług oraz pomoc w wykorzystaniu możliwości, jakie niesie ze sobą globalizacja i gospodarka przyjazna środowisku...”</p>	<p>Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie UE</p> <p>„Opracowanie polityki przemysłowej umożliwiającej stworzenie środowiska służącego utrzymaniu i rozwijaniu silnej, konkurencyjnej i różnicowanej bazy przemysłowej oraz wspierającą przejście sektorów wytwórczych na efektywniejsze korzystanie z energii i zasobów”</p> <p>„poprawić otoczenie biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP (...), wspieranie klastrów ...”</p>	<p>Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie krajowym</p> <p>„zmniejszyć obciążenie administracyjne przedsiębiorstw i poprawić jakość przepisów w zakresie działalności gospodarczej”</p> <p>„ściśle współpracować z zainteresowanymi podmiotami z różnych sektorów (środowiskiem biznesu, związkami zawodowymi (...), stowarzyszeniami konsumentkami), aby rozpoznać problemy...”</p>
<p>Konkurencyjność</p> <p>„... Unia zwykle przodowała pod względem rozwiązań ekologicznych, teraz jednak jej pozycji zagrażają istotni konkurenci...”</p> <p>„Unia powinna utrzymać wprawdzie na rynku technologii przyjaznych środowisku ...”</p>	<p>„Polityka przemysłowa w erze globalizacji”</p>	<p>„zwiększyć konkurencyjność europejskiej turystyki”</p> <p>„wspierać takie technologie i metody produkcji, które pozwalają ograniczyć wykorzystanie zasobów naturalnych oraz zwiększyć inwestycje w istniejące unijne dobra naturalne”</p>	

<p>Przeciwdziałanie zmianom klimatu: ograniczenie emisji gazów cieplarnianych oraz bardziej efektywne korzystanie z zasobów</p> <p>Czysta i efektywna energia: „... Nie są to tylko oszczędności finansowe: chodzi też o nasze bezpieczeństwo energetyczne. Dzięki osiągnięciu celu UE mówiącego o 20% energii ze źródeł odnawialnych moglibyśmy stworzyć w UE ponad 600.000 miejsc pracy ...”</p>	<p>„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”</p>	<p>„wykorzystać instrumenty finansowe UE, (np. rozwój obszarów wiejskich (...), jako elementy konsekwentnej strategii finansowania, łączące publiczne i prywatne środki”</p> <p>„poprawić ramy prawne stosowania instrumentów rynkowych (np. handel emisjami...)”</p> <p>„...modernizacji sektora transportu i zmniejszenia jego udziału w emisji związków węgla...”</p> <p>„Ukończyć tworzenie wewnętrznego rynku energii oraz zrealizować europejski strategiczny plan w dziedzinie technologii energetycznych (...), wspieranie odnawialnych źródeł energii...”</p> <p>„Opracować wizję zmian strukturalnych i technologicznych, jakie będą musiały zajść do roku 2050, aby przejść na gospodarkę niskoemisyjną...” „wykorzystanie do przeciwdziałaniu zmianom klimatu polityki spójności, rolnictwa, rozwoju obszarów wiejskich...”</p>	<p>„stopniowo wycofać dotacje szkodliwe dla środowiska, stosując wyjątki jedynie w przypadku osób w trudnej sytuacji społecznej”</p> <p>„Stworzyć inteligentne, zmodernizowane (...) infrastruktury transportowe i energetyczne (...)”</p> <p>„wykorzystywać przepisy, normy w zakresie efektywności energetycznej budynków i instrumenty rynkowe, takie jak podatki, dotacje (...) w celu ograniczenia zużycia energii i zasobów (...)”</p>
--	---	---	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Komisja Europejska, *Komunikat...* 2010, s. 16-20.

W obydwu dokumentach podkreśla się rolę sieciowania, współpracy, kooperacji między różnymi sektorami, czy też wprost wskazuje się na znaczenie struktur typu klastry. Korzyści z funkcjonowania struktur klastrowych jest bardzo wiele i odnoszą je zarówno ich członkowie, jak również otoczenie [por. Heffner, Klemens 2012a]. Tematyka wspierania klastrów jest istotna z punktu widzenia rozwoju regionu opolskiego, ponieważ zidentyfikowano kilkanaście tego typu struktur⁷. Większość z nich funkcjonuje na obszarach wiejskich, jakkolwiek siedzibę lokalizują zazwyczaj w stolicy regionu [zob. *Klastry w województwie opolskim...* 2012, s. 11-13], co spowodowane jest lepszą dostępnością do usług (w tym również publicznych) oraz przystępnością transportową.

W zakresie zapisów priorytetu drugiego strategii *Europa 2020* (patrz tab. 2), można znaleźć wręcz dosłowną implementację w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* w następujących kwestiach: położenia nacisku na zwiększenie produkcji z jednoczesnym efektywniejszym korzystaniem z energii i zasobów; wspierania przedsiębiorczości i konkurencyjności; zwróceniu uwagi na tworzenie warunków do powstawania gospodarki przyjaznej środowisku; poprawy działania sfery otoczenia biznesu, zwłaszcza w odniesieniu do MŚP; stworzeniu warunków do ścisłej współpracy z podmiotami z różnych sektorów; wspierania klastrów; zwiększenia konkurencyjności turystyki (w *SRWO* nacisk położony został szczególnie na agroturystykę oraz turystykę sanatoryjną i sentymentalną) oraz wprowadzenie na rynek technologii przyjaznych środowisku.

Z priorytetem strategii *Europa 2020* dot. konkurencyjności korespondują następujące wyzwania rozwojowe: *Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo* oraz *Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką*.

Kolejne dwa działania w ramach tego priorytetu dotyczą przeciwdziałaniu zmianom klimatu oraz czystej i efektywnej energii. Korespondują tu następujące wyzwania rozwojowe: *Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku; Zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu* oraz *Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką (SRWO)*. W wymienionych powyżej działaniach znaleźć można bezpośrednio wskazanie na rolę rozwoju obszarów wiejskich, zarówno na poziomie unijnym, jak i regionalnym.

Kwestie dotyczące potrzeby dbania o jakość środowiska przyrodniczego ukie-runkowane są na poziomie UE zwłaszcza na ograniczanie emisji gazów cieplarnianych, efektywniejsze wykorzystanie zasobów oraz wdrożenie idei czystej i efektyw-

⁷ Wymienić można: Klaster Odnawialnych Źródeł Energii „Ekoenergia Opolszczyzny”; Opolski Klaster Chemiczny „Innowacyjna Chemia”; Opolski Klaster Budowlany „Opolski Dom”; klaster doradztwa i szkoleń dla MŚP „Konsorcjum Człowiek” (z końcem 2011 r. zawiesił działalność); Opolski Klaster Medyczny; Śląski Klaster Przedsiębiorstw Dorzecza Górnej Odry; Klaster Budownictwa Energooszczędnego TERMOMAX; Śląski Klaster Drzewny; Klaster Turystyczny „Kraina Miodu i Mleka”; Opolski Klaster Informatyczny OPINFO; Klaster Gór Opawskich; Konsorcjum „Kołacz Śląski”; Lokalna Grupa Rybacka Opolszczyzny.

nej energii, dzięki czemu zwiększy się bezpieczeństwo energetyczne, a udział energii odnawialnej wzrośnie do planowanych 20% (por. tab. 2). Niemal te same założenia odnaleźć można w siódmym celu strategicznym *SRWO*, gdzie podkreśla się, że wymagana jest zmiana dotychczasowych wzorców konsumpcji i zachowań po to, aby bardziej racjonalnie i efektywnie wykorzystywać zasoby środowiska. Należy również podjąć działania ukierunkowane na wsparcie gospodarki niskoemisyjnej, m.in. przez rozwój energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii (OZE), poprawy efektywności energetycznej budynków, czy jakości powietrza [s. 108]. Ponieważ obszary wiejskie Opolszczyzny dostarczają OZE, pozwalają na wykorzystanie zasobów naturalnych do regeneracji i produkcji spożywczej, to nie dziwi, że liczba przedsiębiorstw w branży pozwoliła na utworzenie klastrów opierających funkcjonowanie na walorach środowiskowo-przyrodniczych⁸.

Ponieważ poprawa jakości infrastruktury technicznej regionu wymaga zdecydowanych działań, w *SRWO* podkreśla się też konieczność jej rozbudowy i modernizacji. W obliczu coraz częściej występujących zagrożeń naturalnych niezbędna będzie również zmiana podejścia do ochrony przeciwpowodziowej [s. 107-108]. Podkreśla się także, jak istotna jest specjalizacja produkcji rolnej, w tym produkcji żywności o wysokiej jakości oraz ekologicznej.

3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu

Ostatnim priorytetem strategii *Europa 2020* jest rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, który rozumiany jest jako „wzmocnienie pozycji obywateli przez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje, zwalczanie ubóstwa oraz modernizowanie rynków pracy”. Celem są takie działania, które objęłyby społeczeństwo całej Unii, również regionów oddalonych, co ma sprzyjać spójności terytorialnej. Komisja Europejska podkreśla również, że celem jest stworzenie każdemu obywatelowi szerokich możliwości, które byłyby dla niego dostępne całe życie [Komisja Europejska, *Europa 2020*, s. 20].

Aby sprostać temu wyzwaniu wskazano dwa projekty przewodnie: „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” oraz „Europejski program walki z ubóstwem” (tab. 3).

Realizacja tego priorytetu wymagać będzie zmiany regulacji prawnych i postaw społecznych w zakresie zatrudnienia, edukacji i szkolenia. Chodzi o to, aby społeczność wykreowała w sobie postawy przedsiębiorcze i innowacyjne oraz zwiększyła się świadomość odpowiedzialności społecznej w sektorze biznesu. Ponieważ

⁸ Między innymi: Klaster Odnawialnych Źródeł Energii „Ekoenergia Opolszczyzny”; Klaster Budownictwa Energooszczędnego TERMOMAX; Śląski Klaster Drzewny; Klaster Turystyczny „Kraina Miodu i Mleka”; Opolski Klaster Medyczny; Klaster Gór Opawskich; Konsorcjum „Kołacz Śląski”; Lokalna Grupa Rybacka Opolszczyzny.

Tabela 3

Działania oraz projekty przewodnie wskazane przez Komisję Europejską
w ramach priorytetu *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu*

Działanie w ramach priorytetu	Projekt przewodni w ramach priorytetu	Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie UE	Działania w ramach projektu przewodniego na poziomie krajowym
Zatrudnienie: „w związku ze zmianami demograficznymi (...). Kryzys dotknął szczególnie ludzi młodych...”	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”	„... Znaleźć metody lepszego radzenia sobie z transformacją gospodarczą oraz walczyć z bezrobociem i podnieść wydajność siły roboczej”	„wspierać nowe sposoby utrzymania równowagi pomiędzy życiem zawodowym a prywatnym, wspierać aktywność osób starszych...”
Umiejętności: ok. 80 mln. osób ma niskie lub podstawowe kwalifikacje, a z uczenia się przez całe życie korzystają głównie najbardziej wykształceni...”		„dostosować ramy prawne (...) do zmieniających się modeli organizacji pracy (np. czas pracy) ...”	„zapewnić zdobywanie i uznawanie kompetencji koniecznych do kontynuowania nauki na rynku pracy w toku kształcenia ogólnego, zawodowego, wyższego i kształcenia dorosłych, w tym także w toku kształcenia się pozaformalnego i nieformalnego”
Walka z ubóstwem	„Europejski program walki z ubóstwem”	„... elastyczne ścieżki edukacyjne w różnych sektorach i na różnych poziomach kształcenia i szkolenia ...”	„w pełni wykorzystać swoje systemy ochrony społecznej i emerytalnej, aby zapewnić odpowiednie wsparcie dochodu i dostęp do opieki zdrowotnej”
		„programy propagujące innowacje społeczne (...) poprzez dostęp do innowacyjnego kształcenia, szkoleń...”	„działania mające na celu rozwiązanie konkretnych problemów grup szczególnie zagrożonych ...”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Komisja Europejska..., s. 20-22].

Europa boryka się z problemami demograficznymi, priorytetem będzie zapewnienie dostępu do opieki nad dziećmi i innymi osobami pozostającymi na utrzymaniu osób pracujących [Komisja Europejska, Europa 2020].

Region opolski w sposób szczególny doświadcza problemów demograficznych. Obszar całego województwa traktowany jest jako zagrożony procesami depopulacyjnymi. Zakłada się, że w regionie opolskim do 2035 r. nastąpi bardzo duży spadek liczby mieszkańców, który na obszarach wiejskich może sięgać nawet 16% populacji [Plan ... 2010, s. 13]. Istotną rolę odgrywa to, że Opolszczyzna tradycyjnie jest regionem migracyjnym, w którym od pokoleń mieszkańcy pracowali za granicą – głównie w Niemczech, natomiast mieszkali w województwie. Sytuacja ta oddziałuje w różnoraki sposób: brakuje pracowników na lokalnym rynku pracy, ale też migranci wydają zarobione za granicą pieniądze, napędzając lokalny rynek usług i towarów. Jak wskazuje Szczygielski, migracje w regionie opolskim „wydają się być kluczowe dla wszystkich (lub prawie wszystkich) procesów społeczno-gospodarczych lub ludnościowych” [Szczygielski 2010, s. 162].

Kolejną sprawą pogarszającą złą sytuację demograficzną województwa, jest proces starzenia się społeczeństwa oraz niski wskaźnik dzietności kobiet. Konsekwencją tych czynników będzie wzrost mediany wieku aż o ponad 10 lat. Zgodnie z założeniami, przyrost naturalny ma po raz pierwszy przyjąć wartość ujemną dla obszarów wiejskich w 2020 r. w wyniku spadku liczby urodzeń do 10,3 na 1000 ludności (w 2009 r. wskaźnik wynosił 11,4) [Obszary..., 2011, s. 139].

Kryzys demograficzny, którego widmo nadciąga do Europy, stał się powodem zapisów w strategii *Europa 2020* wskazujących na konieczność podejmowania działań służących dostosowaniu m.in. czasu pracy do potrzeb współczesnych społeczeństw, zwiększaniu kompetencji i umiejętności praktycznych pracowników, wykształcania zdolności przedsiębiorczych i przeciwdziałania biernym postawom. Podobne zapisy znaleźć można w *SRWO*, gdzie podkreśla się znaczenie podnoszenia aktywności regionalnej społeczności. W sposób szczególny uwypuklono samoorganizację i aktywność społeczną na obszarach wiejskich, gdzie od 1997 r. nieprzerwanie (i po raz pierwszy w Polsce) realizowany jest Program Odnowy Wsi, a mieszkańcy wykazują wysoką świadomość potrzeby współdziałania [s. 90 i 118].

Troska Komisji Europejskiej (KE) o utrzymanie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, jak również wspieranie aktywności osób starszych (patrz tab. 3) znalazła odbicie w zapisach *SRWO*, gdzie rozważa się poprawę atrakcyjności woj. opolskiego jako miejsca do życia w kontekście prowadzenia działalności gospodarczej i wypoczynku przez działania służące rozwojowi usług społecznych oraz stworzenia ciekawej oferty rekreacyjno-sportowej i turystyczno-kulturalnej [s. 99].

Również wskazywany przez KE problem walki z ubóstwem znalazł odzwierciedlenie w celu operacyjnym *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu SRWO*. W dokumencie tym wskazano na podobne działania, jak w strategii *Europa*

2020: wyrównywanie szans edukacyjnych; wspieranie osób dotkniętych ubóstwem w wejście na rynek pracy; konieczność poprawy dostępności do usług opiekuńczych i wychowawczych; stworzenie warunków sprzyjających utrzymaniu i wydłużaniu aktywności zawodowej osób z grup szczególnie zagrożonych [s. 86-88].

W *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* kwestie rozwoju umiejętności i postaw przedsiębiorczych uwzględnione zostały we wszystkich wyzwaniach rozwojowych, a w sposób szczególny w jedynym wyzwaniu horyzontalnym *Zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji*.

Podsumowanie

W każdym z priorytetów strategii *Europa 2020* można znaleźć odnośniki, które w sposób mniej lub bardziej bezpośredni dotyczą rozwoju obszarów wiejskich.

W priorytecie *Rozwój inteligentny*, kwestie dotyczące bezpieczeństwa, energetyczne, zmian klimatu, efektywnego korzystania z zasobów, przyjazne środowisku gospodarowanie gruntami odczytywać można jako poświęcone w sposób szczególny obszarom wiejskim. Jedynie w działaniu *Spoleczeństwo cyfrowe* bezpośrednio wskazano, że konieczne są ułatwienia w dostępie do Internetu, gdyż negatywnie wpływa to na potencjał innowacyjny Europy, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Problematyka kształcenia, podobnie jak w *SRWO*, omówiona została w kontekście całej populacji, a więc również mieszkańców wsi.

W priorytecie *Rozwój zrównoważony* działania dotyczące przeciwdziałaniu zmianom klimatu oraz troski o czystą i efektywną energię znaleźć można bezpośrednio wskazanie na rolę rozwoju obszarów wiejskich, zarówno na poziomie unijnym, jak i regionalnym. Znaczenie wsi w działaniu *Konkurencyjność* wskazane zostało w sposób pośredni, odnosząc się do całego obszaru UE.

Z kolei priorytet *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* nie zawiera w sobie żadnych bezpośrednich nawiązań do mieszkańców wsi. Traktuje jednak o populacji jako całości.

W przypadku *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* wielofunkcyjnemu rozwojowi obszarów wiejskich poświęcono dziesiąty cel strategiczny, w którym zwrócono szczególną uwagę na wspieranie pozarolniczej aktywności gospodarczej i inicjatyw lokalnych; rozwój wielofunkcyjnego rolnictwa, rybactwa i sektora rolno-spożywczego oraz racjonalne gospodarowanie przestrzenią. Uwypuklono specyfikę mieszkańców obszarów wiejskich, jako aktywnych lokalnie, o wysokiej świadomości potrzeby współdziałania, zaangażowanych w działalność społeczną i kulturalną oraz dbających o tradycję. Tym samym podkreślono znaczenie obszarów wiejskich dla harmonijnego rozwoju całego regionu.

Analizując zapisy zaktualizowanej *SRWO* w perspektywie 2020 r. ze strategią *Europa 2020* należy podkreślić, że dokumenty są spójne. W tab. 4 przedstawiono,

które wyzwania rozwojowe, cele strategiczne i cele operacyjne *SRWO* odpowiadają działaniom w ramach priorytetów strategii *Europa 2020*.

W pracy wykazano, że wszystkie priorytety europejskie dotyczące problematyki rozwoju obszarów wiejskich zostały uwzględnione w *Strategii Rozwoju*

Tabela 4

Spójność wybranych dokumentów strategicznych z zapisami strategii *Europa 2020*

<i>Strategia Europa 2020</i>	<i>Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego</i>		
działania w ramach priorytetów	Wyzwania	cele strategiczne	cele operacyjne
Rozwój inteligentny			
Innowacje + wydatki na działalność badawczo-rozwojową	Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką	Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	Rozwój potencjału badawczo rozwojowego na rzecz regionalnej gospodarki Wzmocnienie powiązań między gospodarką, nauką oraz regionalnymi instytucjami otoczenia biznesu
	Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku	Wysoka jakość środowiska	Wspieranie niskoemisyjnej gospodarki Kształtowanie systemu przyrodniczego, ochrona krajobrazu i bioróżnorodności Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych
Kształcenie, szkolenie, uczenie się przez całe życie	Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką;	Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	Rozwój potencjału badawczo-rozwojowego na rzecz regionalnej gospodarki Wzmocnienie powiązań między gospodarką, nauką oraz regionalnymi instytucjami otoczenia biznesu
		Dynamiczne przedsiębiorstwa	Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw i nowoczesnego rzemiosła Wspieranie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw
	Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo	Konkurencyjny i stabilny rynek pracy	Poprawa jakości kształcenia oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy Wspieranie kształcenia ustawicznego
Spółeczeństwo cyfrowe	Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku	Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna	Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Rozwój zrównoważony			
Konkurencyjność	Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo	Aktywna społeczność regionalna	Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji
	Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką;	Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	Wzmocnienie powiązań między gospodarką, nauką oraz regionalnymi instytucjami otoczenia biznesu
			Wspieranie powiązań kooperacyjnych
			Wzmocnieniu regionalnego systemu przyciągania i lokowania inwestycji
		Dynamiczne przedsiębiorstwa	Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw i nowoczesnego rzemiosła
			Wspieranie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw
Przeciwdziałanie zmianom klimatu	Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku	Wysoka jakość środowiska	Poprawa stanu środowiska przez rozwój infrastruktury technicznej Wspieranie niskoemisyjnej gospodarki Kształtowanie systemu przyrodniczego, ochrona krajobrazu i bioróżnorodności
Czysta i efektywna energia	Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku	Wysoka jakość środowiska	Poprawa stanu środowiska przez rozwój infrastruktury technicznej Wspieranie niskoemisyjnej gospodarki
	Zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu	Wielofunkcyjne obszary wiejskie	Wspieranie pozarolniczej aktywności gospodarczej i inicjatyw lokalnych Racjonalne gospodarowanie przestrzenią
	Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką	Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	Wspieranie powiązań kooperacyjnych w gospodarce
Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu			
Zatrudnienie	Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo	Konkurencyjny i stabilny rynek pracy	Poprawa jakości kształcenia oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy Wspieranie zatrudnienia i samozatrudnienia
		Aktywna społeczność regionalna	Wzbogacanie wielokulturowego dziedzictwa i tożsamości regionalnej

Zatrudnienie	Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką	Dynamiczne przedsiębiorstwa	Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw i nowoczesnego rzemiosła
			Rozwój sektora usług rynkowych
	Zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu	Wielofunkcyjne obszary wiejskie	Wspieranie pozarolniczej aktywności gospodarczej i inicjatyw lokalnych
			Rozwój wielofunkcyjnego rolnictwa i rybactwa
Umiejętności	Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo	Konkurencyjny i stabilny rynek pracy	Poprawa jakości kształcenia oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy
			Wspieranie kształcenia ustawicznego
	Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku	Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna	Poprawa jakości i dostępności do usług zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych
Walka z ubóstwem	Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo	Konkurencyjny i stabilny rynek pracy	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu
	Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku	Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna	Poprawa jakości i dostępności do usług zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [Komisja Europejska... oraz Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego... 2012].

Województwa Opolskiego. Niektóre z nich znalazły odzwierciedlenie w kilku różnych wyzwaniach rozwojowych i celach strategicznych. Samorząd woj. opolskiego w sposób szczególny położył nacisk na realizację następujących priorytetów UE: Innowacje+wydatki na działalność badawczo rozwojową; Kształcenie, szkolenie, uczenie się przez całe życie; Konkurencyjność; Czysta i efektywna energia; Zatrudnienie.

Mimo że w obydwu dokumentach poruszane są jednakowe problemy (innowacje, rozwój środowiska przyrodniczego, kształcenie, konkurencyjność gospodarki, zatrudnienie, walka z ubóstwem), to jednak nacisk położony na bardziej szczegółowe kwestie rozłożony jest inaczej (np. w strategii *Europa 2020* podkreśla się konieczność odpowiedniego kształcenia oraz zmiany polityki zatrudniania osób młodych, natomiast w *SRWO* kwestie dot. kształcenia i walki z bezrobociem ujęte są w kontekście całej populacji). Dowodzi to, że w *SRWO* dostosowano podstawowe założenia strategii *Europa 2020* uwzględniając specyfikę regionu.

Literatura

- Bański J., 2012, *Problematyka definicji i zasięgu przestrzennego obszarów wiejskich i stref podmiejskich*. Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Bębenek P., 2011, *Technologiczne (innowacyjne) aspekty warunkujące rozwój klastrów w województwie opolskim*, [w:] *Uwarunkowania i możliwości rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych w województwie opolskim. Ocena ekspercka*, W. Duczmal, W. Potwora. Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole.
- Heffner K., Solga B., 2006, *Lokalne centra rozwoju obszarów wiejskich – znaczenie i powiązania małych miast*, [w:] *Rola małych miast w rozwoju obszarów wiejskich*, E. Rydz (red.). Studia Obszarów Wiejskich, t. XI, Warszawa. Heffner K., Klemens B., 2012, *Analiza wyników ankietyzacji w zakresie identyfikacji potencjałów i obszarów problemowych w województwie opolskim na poziomie gmin i powiatów*. Ocena ekspercka, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.
- Heffner K., Klemens B., 2012a, *Struktury klastrowe w gospodarce przestrzennej – wybrane korzyści i problemy rozwoju w skali lokalnej i regionalnej*. Prace Naukowe UE, S. Korenik, A. Dybała (red.). Wrocław.
- Heffner K., Klemens B., 2012b, *Warunki życia i aktywność społeczno-gospodarcza mieszkańców na obszarach wiejskich (na przykładzie województwa opolskiego)*, [w:] *Barometr Regionalny*. Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, nr 4(30).
- Jasiulewicz M., 2012, *Możliwości aktywizacji obszarów wiejskich przez agroturystykę oraz produkcję surowców energetycznych w rolnictwie w subregionie koszalińskim*. Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Kamińska W., 2012, *Kapitał ludzki jako czynnik stymulujący rozwój gospodarczy obszarów wiejskich? Przykład województwa świętokrzyskiego*. Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Klustry w województwie opolskim*, PARP, Warszawa, 2012.
- Klemens B., 2012, *Dostęp do usług publicznych na obszarach wiejskich województwa opolskiego*, [w:] *Kryzys finansowy a programowanie jednostek przestrzennych*. UE we Wrocławiu oraz Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów we Wrocławiu, [w druku].
- Komisja Europejska, Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 03.03.2010, KOM(2010) 2020, wersja ostateczna.
- Komisja Europejska, Krótki przewodnik po zmianach proponowanych przez Komisję Europejską w sprawie rozwoju obszarów wiejskich UE po 2013*, 2011.
- Obszary wiejskie w Polsce. Studia i analizy*, GUS, Warszawa-Olsztyn, 2011.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego. Synteza*, UMWO, Opole, 2010.
- Polska wieś 2012. Potencjał obszarów wiejskich szansą rozwoju*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Forum Debaty Publicznej, nr 23, luty, 2013.
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego. Diagnoza strategiczna*. Zarząd Województwa Opolskiego, Opole, 2011.

- Skorwider J., Garbowski M., 2012, *Zmiany w potencjale inwestycyjnym gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w Polsce*, [w:] *Planowanie rozwoju przestrzeni wiejskiej*, K. Kurowska, M. Gwiaździńska-Goraj (red.). Studia Obszarów Wiejskich, t. XXIX, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020*, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole, 15 grudnia, 2012, projekt.
- Szczygielski K., 2010, *Przestrzenne zróżnicowanie ludności województwa opolskiego w kontekście etnicznym jako potencjalne uwarunkowanie rozwoju regionalnego*. Wyd. Instytut Śląski, Opole.
- Urbanikowa J., 2010, *Ocena sytuacji w szkolnictwie wyższym w Polsce w zakresie problematyki uczenia się przez całe życie ze szczególnym uwzględnieniem uznawania kompetencji zdobytych w sferze pozaformalnej z perspektywy Procesu Bolońskiego*. Ekspertyza na zlecenie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa, 23.03. Dostęp 18.07.2013. http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/Projekty_systemowe/20101020_ekspertyza_podsumowanie_urbanik1.pdf.